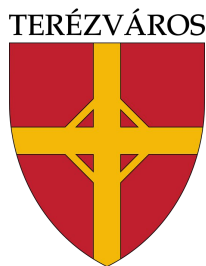

Zsidóság, előítéletesség, álhírek

Oktatási anyag 14-18 éves diákok számára

Political Capital - Haver Alapítvány
Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt
2021.

A Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt támogatói

- Dutch Jewish Humanitarian Fund
- Budapest VI. kerület Terézváros önkormányzata
- Budapest VII. kerület Erzsébetváros Önkormányzata
- Budapest XI. kerület Újbuda önkormányzata

Bevezető

- A Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt keretében elkészült oktatási anyag azért jött létre, hogy segítsen fiataloknak megismerni és feldolgozni olyan, napjainkban fontos témákat, mint a sztereotípiák és előítéletek, az identitás és az álhírek.
- Az anyag a projekt keretében tartott iskolai foglalkozások tematikájára és feladataira épül.
- Az anyag három részből épül fel.
 - ◆ Az első részben a sztereotípiák és előítéletek fogalmával ismertet meg. Emellett szó esik az előítéletek helyzetéről Magyarországon.
 - ◆ A második rész az identitás és a csoportos identitás témaköre köré épül. Itt részletesen szóba kerül a zsidó identitás témája.
 - ◆ A harmadik rész pedig az álhírek fogalmával, fajtáival, felismerésével foglalkozik.
- A felhasznált források és hasznos linkek az egyes fejezetek végén találhatóak.

Tartalomjegyzék

- 1. Sztereotípiák, előítéletek
 - ◆ Véleményalkotás
 - ◆ Előítéletek Magyarországon
 - ◆ Források, hasznos linkek
- 2. Identitás, zsidó identitás
 - ◆ Identitás
 - ◆ Zsidó identitás
 - ◆ Források, hasznos linkek
- 3. Álhírek
 - ◆ Médiatartalmak elemzése
 - ◆ Hogy működnek az álhírek?
 - ◆ Források, hasznos linkek

1. Sztereotípiá, előítélet

Véleményalkotás

Mit gondolsz erről az emberről?

Válaszoljátok meg a következő, a képen látható emberekre vonatkozó kérdéseket!

Kérdések

1. Hány éves?
2. Mi a foglalkozása?
3. Mi a hobbija?
4. Milyen zenét szeret?

Kérdések

1. Hány éves?
2. Mi a foglalkozása?
3. Mi a hobbija?
4. Milyen zenét szeret?

Hogyan alkotunk egy kép alapján véleményt valakiről?

Milyen jelek alapján következtetünk a képen szereplő ember tulajdonságaira?

- Fontos elemek ilyenkor az öltözködés, a testtartás, a kiegészítők, az arckifejezés.

Honnan vannak a képeink, általánosításaink, amik alapján véleményt alkotunk egy képről?

- Saját tapasztalatainkból, esetleg ismerünk a képen szereplőhöz hasonló személyt.
- A fenti jellemzők alapján beazonosítottuk egy olyan kategóriába, melyet már ismerünk például
 - mások (szüleink, barátaink, szomszédaink, stb.) elmondásából;
 - filmekből, sorozatokból, regényekből, egyéb kulturális produktumokból;
 - tanulmányainkból, tankönyvekből;
 - a médiából.

Miről beszélünk?

- Elsősorban sztereotípiákról.
- Másodsorban előítélekről.

Mi a sztereotípia?

A sztereotípiák

- A sztereotípiák egy nem tudatos kategorizációs folyamat túlhangsúlyozása során alakulnak ki, melynek neve a társas kategorizáció, célja pedig
 - az információk egyszerűsítése és rendszerezése
 - hogy lehetővé tegye a hatékony és megfelelő viselkedést másokkal szemben;
- A sztereotípiák a csoportokra vonatkozó összegzést, általánosítást tartalmaznak, lehetnek pozitívak, negatívak is, de mindkettő egyformán káros, mert a csoportokkal szembeni merev elvárásokhoz vezethetnek, melyek teret adhatnak az előítéleteknek és a diszkriminációnak.

A sztereotípiák léterjőhetnek

- a szocializáció során,
- a média által közvetített ábrázolásokon keresztül,
- személyes tapasztalatok általánosítása során..

Mi az előítélet?

Az előítéletek

- Az előítéletnek nevezzük az emberek egy csoportjára vagy annak tagjaira vonatkozó előzetes pozitív vagy negatív értékelést.
- Az előítélet egy ellenséges, idegenkedő attitűd, melynek alapja csupán az illető vélet vagy valós csoporthovatartozása. A csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokat ebben az esetben automatikusan az egyénnek is tulajdonítjuk.
- Az előítéletek öt, egymásra épülő viselkedési szintjét lehet megkülönböztetni: (1) szóbeli előítéletesség; (2) az előítélettel sújtott csoport elkerülése; (3) hátrányos megkülönböztetés, szegregáció; (4) fizikai agresszió; (5) üldöztetés, népiirtás.
- Az előítéletek sztereotípiákon alapulnak.
- Bármelyik társas csoport, előítélet célpontjává válhat. Gyakori alapja az előítéleteknek a rassz, a vallás, a nem, a kor, a társadalmi státusz és a kulturális háttér.(3)
- A sztereotípiák és előítéletek közti leghangsúlyosabb különbség az, hogy a sztereotípiák kognitív alapú általánosítások, az előítéletek pedig affektív, érzelmi alapú általánosítások, megnyilvánulások.

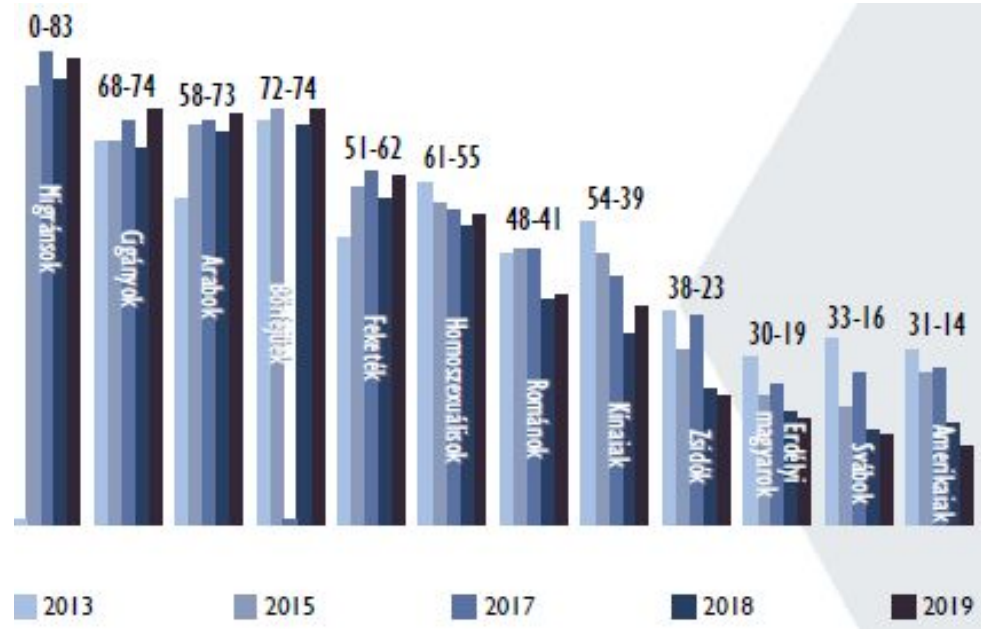
Mit tehetünk?

- Figyeljünk, ismerjük fel, ha sztereotípiával, előítélettel, diszkriminációval találkozunk, akár másoknál, akár magunkban!
- Reflektáljunk rá!
- Tudatosan keressük a sztereotípiáknak és előítéleteknek ellentmondó tényeket, információkat!

Előítéleteesség, antiszemitizmus Magyarországon

Előítéletek Magyarországon

Magyarországon igen magas az előítéletesség. Emellett a magyar társadalom politikailag nagyon megosztott. A kutatásokból minden évben az derül ki, hogy a különböző kisebbségi csoportok elutasítottsága tartósan magas szinten mozog. Az országban hagyományosan nagy a cigányellenesség mértéke, emellett a migránsok iránti ellenérzés is stabilan magas.

“Nem járulna hozzá, hogy a szomszédságába költözzön egy...”, %)

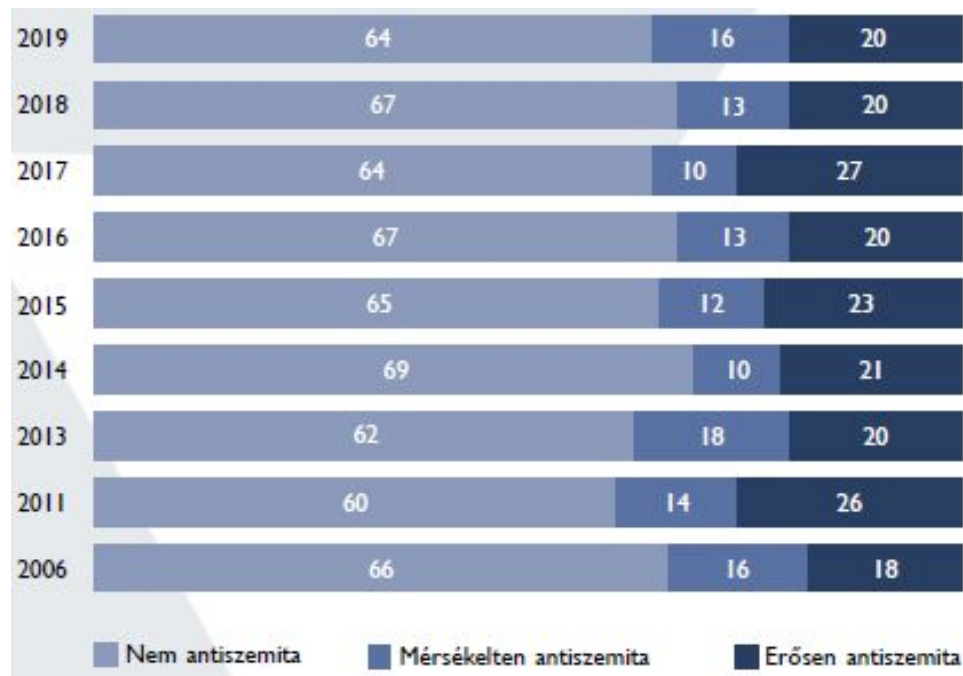
Forrás:
[Medián](#)

Antiszemizmus

- Az antiszemizmus a zsidókkal szembeni negatív sztereotípiákat, előítéleteket és gyűlöletet jelenti.
- Zsidóellenesség már az ókortól létezik, melyért feltehetően a zsidó közösségek elkülönülő életmódja, a többségitől eltérő vallása és szokásaik, valamint az általuk betöltött társadalmi szerepek (pl. jellemző foglalkozások) okolhatóak – ezek a többségi társadalomban negatív sztereotípiák kialakulásához vezettek, félelmet és elutasítást szültek.
- A zsidóellenességnek több fajtája létezik:
 - létezik vallási antiszemizmus, mely középpontjában az a vád állt, hogy a zsidók feszítették keresztre Krisztust;
 - egy másik fajtája arra a sztereotípiára épül, hogy a zsidók gazdagok és befolyásosak;
 - a modern antiszemizmus összeesküvés-elméletekkel operál, a zsidóság a világ a háttérből befolyásoló titkos erőként jelenik meg;
 - illetve a holokauszt tagadása és/vagy relativizálása is a zsidóellenesség egy formájának tekinthető.

Antiszeptizmus Magyarországon

- A Medián 2019-es közvélemény-kutatása szerint a magyar társadalom közel egyharmada (36%) tekinthető antiszeptitának. Az antiszeptizmus legfőbb megjelenési formája Magyarországon a zsidóellenes összeesküvés-elméletek, az ezekben hívők aránya folyamatosan emelkedik 2013 óta.

Forrás:
[Medián](#)

Források, hasznos linkek

Felhasznált források

- E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M. Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016.
- Gordon W. Allport: Az előítélet. Osiris Kiadó, 1999.
- [Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.](#) In: Alkalmazott Pszichológia XII. évfolyam 1-2. Szám, 2010. 7-27.o
- Szőke Júlia: Sztereotípiák görbe tükre. In: Róbert Péter (szerk): Gazdaság és morál: tiszta társadalom, tiszta gazdaság. SZIE Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar Gazdálkodástudományi Tanszék, Győr. 2013 271-277.o
- Kovács András: Zsidóellenes előítéletesség és az antiszemitizmus dinamikája a mai Magyarországon. In: Kolosi T. és Tóth I. Gy. (szerk). Társadalmi riport, 12, 2014. 486-508.o
- [Antiszemitizmus riport 2019-2020. Mazsihisz.](#)

Hasznos linkek

- Cigánylabirintus, személyes tapasztalat kalandjáték-formában az előítéletekről: <https://ciganylabirintus.blog.hu/>
- A Political Capital radikalizmusprevenciós oktatási csomagja: https://politicalcapital.hu/kereses.php?article_read=1&article_id=257
- Szociopoly, érzékenyítő társasjáték a szegénységről: <http://www.szociopoly.hu/>
- A Yad Vashem segédanyaga arról, hogyan tanítsunk az antiszemitizmusról: <https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/en/education/hungarian/guidelines.pdf>
- Idegenek a kertemben – gyűjtemény migrációval foglalkozó dokumentumfilmekből, amelyek Európában élő bevándorlók életmódját, alkalmazkodási stratégiáit, nehézségeit és sikereit mutatják be, egyéni és közösségi sorsokon keresztül szólva elszakadásról és beilleszkedésről, régi és új otthonról, hazáról, családról, barátságról: <http://idegenekakertemben.hu/idegenek-a-kertemben-bemutakozas/>
- Az interkulturális megközelítés – pedagógiai segédanyag az Artemisszió Alapítvány interkulturális képzéseéhez: <https://docs.google.com/file/d/0B5TgEhR6R1MbRkNERmZfSHMyUk0/edit?resourcekey=0-nKc7emfzYXhywAzIVltQg>
- Interkulturális nevelés. Oktatási segédanyag diákoknak és tanároknak, Artemisszió Alapítvány: https://docs.google.com/file/d/0B5TgEhR6R1MbVmJPZXdzUWNHSGM/edit?resourcekey=0-klpu_FPWx4pfVjjuT9Vyqw

2. Identitás, zsidó identitás

Identitás

Gondoljátok át, számotokra melyek a legfontosabb identitáselemek!

Identitáselemeknek azokat a tulajdonságokat, jellemzőket nevezzük, amelyek által meghatározhatók, leírhatók magatokat. Ezek általában a "Ki/mi vagyok?" kérdésre válaszolnak, például: "magyar vagyok", "tanuló vagyok", stb.

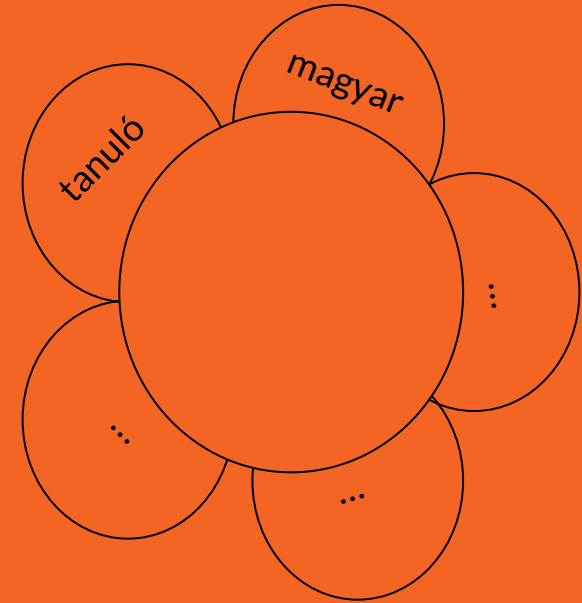
Rajzoljatok egy virágot és rá annyi szirmot, ahány identitás-elemet összeszedtetek. Minden szirmba írjatok bele egyet.

Gondolkozzatok el a következő kérdéseken minden identitás-elemmel kapcsolatban:

- Ez velünk született tulajdonság (öröklött) vagy választott?
- Kisebbséghez vagy többséghez tartozást jelent?
- Előnyökkel vagy hátrányokkal jár? (Vagy bizonyos helyzetekben előnyökkel másokban hátrányokkal?)
- Minden helyzetben szívesen vállalod, vagy van/volt olyan helyzet, amikor kényelmetlennek érzed felvállalni?

Mindegyik identitás-elemnél jelöljétek különböző színnel/pöttytel/aláhúzással, amelyik igaz rájuk. Egy elemre több is igaz lehet és lehet olyan, amire egyik sem igaz

Amikor ezzel megvagytok nézzétek meg a többiek virágát. Milyen hasonlóságokat, milyen különbségeket láttok? Mi fordult elő leggyakrabban a csoportban? Mi a legkevesebbszer?

Mi az identitás?

- Az **egyéni identitás** az önmeghatározás, az énazonosság. Ez általában a következő kérdésekkel jelenik meg: Ki vagyok én? Ki határoz meg engem, saját magam vagy mások?
- Az identitásnak bár vannak tartós elemei, nem állandó dolog, folyamatosan változik és fejlődik a minket érő ingerek, a körülöttünk lévő emberek, a környezet hatására.
- Az identitást az adott élethelyzet, az éppen aktuális körülmények és tevékenységek hatására is alakul, változik. Így hatással van rá, ha még tanulunk, ha dolgozunk, illetve, hogy milyen szerepet töltünk be például a családukbán.
- Szintén helyzetfüggő, hogy melyik identitás-elemünk kerül előtérbe. Külföldön például hangsúlyosabb lehet a nemzeti identitásunk, mint otthon.

Mi az identitás?

- Létezik **csoportidentitás** is mely a csoporton belüli közös normákból, kulturális mintázatokból és értékekből áll össze.
- A csoporthoz tartozás érzése kialakítja a „mi” és „ők” megkülönböztetést, amely felnagyíthatja a csoportok közötti különbségeket és elvezethet az előítéletek, sztereotípiák és kirekesztés kialakulásához. Ilyen csoportok lehetnek például a lányok és fiúk, „A” osztály „B” osztály.
- Ezek az identitások, csoport-hovatartozások nem ugyanazt jelentik mindenki számára. Sokféleképpen érezheti magát valaki magyarnak vagy zsidónak: attól még, hogy egy csoporthoz tartoznak más magyarokkal és/vagy zsidókkal, nem feltétlenül jelenti számukra ugyanazt, hogy ők magyarok, vagy hogy zsidók.

Zsidó identitás

Válasszatok ki egyet a következő oldalon található, zsidó személyekkel készült interjúk közül és olvassátok el:

<http://beszelgetesek.haver.hu/>

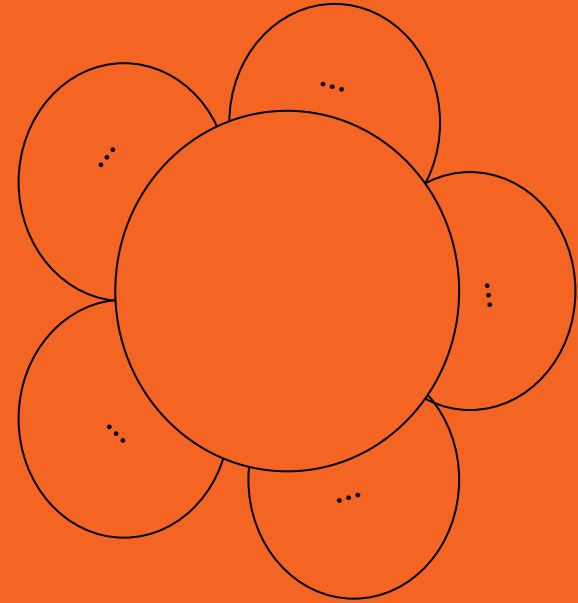
Ha többen vagytok, 3-4 fős csoportokban olvassátok el közösen 1-1- interjút.

Miután elolvastátok gondoljátok át, mit jelent az adott embernek a zsidósága?

Keressetek az interjúban identitás-elemeket és rajzoljátok meg az adott ember identitásvirását!

Ha több interjút is elolvastok, hasonlítsátok össze őket:

- Miben hasonlít, miben különbözik, amit a zsidóságuk jelent számukra?
- Mennyire hasonló az indentitásviráguk? Miben különböznek? Melyek azok az elemek, melyek a legtöbb esetben megjelennek?

Zsidó identitás

Ki zsidó, és mi a zsidó identitás: vallás? Nép? Kultúra? Sorsközösség? Mi van, ha valakinek egyik sem? És ki határozza meg egyáltalán, mi az, hogy zsidó?

- Ahogy a nem zsidók, úgy a zsidók is sokfélék. Nem minden zsidó éli meg ugyanúgy a zsidóságot, zsidó identitás is többféle létezik. Vannak, akik vallásosak és szigorúan betartják a vallási előírásokat, vannak, akik csak néhány ünnepet tartanak, másokat meg azt sem. Sőt, olyan zsidók is vannak, akik más vallások hagyományait tartják. A magyarországi zsidók egy része például tartja a karácsonyt, és van, aki emellett együtt a hanukát is. Vannak, akiknek fontos Izrael, és vannak, akik még nem is jártak ott. Vannak, akiknek alapvető, hogy zsidó társat válasszanak maguknak, de egyre több a vegyes házasság is.
- Sokfélék a zsidók abban is, hogy milyen fontos része az identitásuknak a zsidóság. Van, akinek az életét alapvetően meghatározza, hogy ő zsidó, másoknak pedig vannak egyéb, sokkal meghatározóbb identitás-elemei, amelyek jobban meghatározzák őt (pl. politikai beállítottság, szakma, hobbi, stb.)

Zsidó identitástípusok

A Haver Alapítvány középiskolásoknak tartott foglalkozásai során öt zsidó identitás-típust határoz meg. Ezek nem kizárólagosak, és sok mindenki egyszerre él meg többet ezek közül.

- **Zsidóság mint vallás:** ez esetben a zsidó identitás a zsidó vallásosságot, a zsidó vallás gyakorlását jelenti. A vallásos zsidó zsinagógába jár, a zsidó ünnepeket ünnepli és az élet fontos kérdéseiben a zsidó szertartások alapján cselekszik. A zsidó vallás szerint az zsidó, akinek az anyja zsidó vagy betért a zsidó vallásba. A vallásos zsidó ember életét 613 parancsolat szabályozza, kóser háztartást vezet, háromszor imádkozik egy nap és megtartja a Sabatot (szombat) és a többi ünnepet.
- **Zsidóság mint nép:** zsidónak lenni, olyan, mint magyarnak, angolnak vagy franciának lenni, vagyis zsidó az, aki zsidónak született. A zsidó nép valaha egy országban élt, egy nyelvet beszélt, törvényei a nép minden tagjára vonatkoztak. A történelmi viszontagságok miatt ez a nép szétszóródott a világban és kisebb-nagyobbközösségeket alkotott. Az országok nagy részében a zsidók csak a 19. század során lettek teljes jogú állampolgárok, Magyarországon 1867-ben.

Zsidó identitástípusok

- **Zsidóság mint hagyomány és kultúra:** sokaknak a zsidóság a szokások és hagyományok számukra fontos elemeinek megőrzését jelenti. Megtartják a zsidó ünnepeket, de nem azért mert vallásosak, hanem mert fontos nekik a hagyomány és ilyenkor együtt vannak a családjukkal és a barátaikkal.
- **Zsidóság, mint sorsközösség:** vannak zsidók, akiket a közös nehézségek, üldöztetések és ezeknek emléke tart össze. Sokan azért vallják magukat zsidónak, mert a társadalom megkülönbözteti őket, rámutat zsidóságukra. Ebben az esetben a zsidó identitás akkor válik erőssé, ha hátrányban, támadásban részesülnek a zsidók.
- **Zsidóság, mint személyes érzés:** zsidó az, aki annak érzi magát. Sokan vannak, akik bár nem hoznak otthonról zsidó hagyományokat, de zsidó ismerőseik, barátaik révén úgy érzik a zsidó közösséghez is tartoznak. A zsidóságon belül már vannak olyan megengedő irányzatok, amelyek nem veszik komolyan a vallási előírásokat, így ezeknek a közösségeknek bárki tagja lehet, aki zsidónak érzi magát.

Források, hasznos linkek

Felhasznált források

- [Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.](#) In: Alkalmazott Pszichológia XII. évfolyam 1-2. Szám, 2010. 7-27.o
- Somlai Péter: Szocializáció. Corvina, 1997. 140-144.o
- Gordon W. Allport: Az előítélet. Gondolat, Budapest, 1977.

Hasznos linkek

Általános linkek

- A Haver Alapítvány oldala: www.haver.hu
- A Haver Alapítvány komplex oktatási anyaga: zsidosag.haver.hu
- A Haver Alapítvány interjúkat tartalmazó oldala, melyen további modul lehetőségek találhatók a zsidó identitás körbejárásához: beszelgetesek.haver.hu
- Shalomedu adatbázis a magyarországi zsidósággal kapcsolatos képzésekről: shalomedu.tomlantosinstitute.hu
- Az Anna Frank Ház oldala: www.annefrank.org

Zsidó múlt és holokauszt

- A Centropa Alapítvány oldala: www.centropa.org/hu
- A Zachor Alapítvány oktatási programjai és anyagai: www.zachor.hu/education
- www.detectivity.hu
- Elfeledett soproniak oldal: elfeledettsoproniak.hu
- A Holokauszt Emlékközpont oldala: www.hdke.hu

3. Álhírek

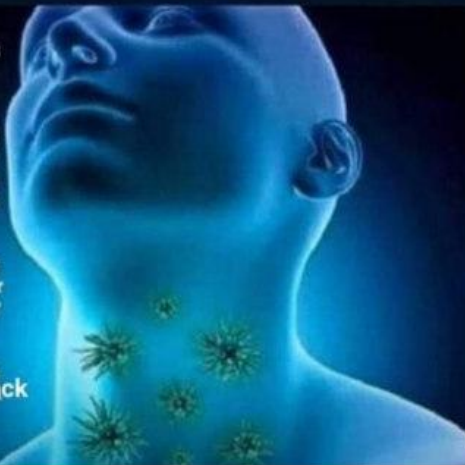
Médiatartalmak elemzése

Olvassátok el a következő tartalmakat, majd válaszoljátok meg a kérdéseket mindkettővel kapcsolatban!

A Korona virus mielőtt a tüdőbe jutna 4 napig a torokban marad,elkezdődik a köhögés és a torokfájás. Sok vizet kell inni és meleg vízzel gargarizálni az ecet és a só megszünteti a vírust.Oszd meg mert sokaknak lehet a segítségére!

Corona virus before it reaches the lungs it remains in the throat for four days and at this time the person begins to cough and have throat pains. If he drinks water a lot and gargling with warm water & salt or vinegar eliminates the virus. Spread this information to have someone with this information

Terez Julia Schreck
1 ÓRA

Egészség Újság.

Március 16. · 🌐

Lehet osztani! Igen! Felfogta! 30 633 megosztás!!
Köszönöm! A koronavírus otthon is megelőzhető!
!Akinék gyenge a felfogása!!!! PREVENCIÓ!!!!
MEGELŐZÉS! Sajnos!! Ez a magyar mentalitás!!
Még ilyen helyzetben is!?! Bántani, mocskolni egymást!! Nem kell hozzá gondolkodni sem!!

743

71 hozzászólás

30 E megosztás

Tetszik

Hozzászólás

Megosztás

További 40 hozzászólás

50 fokos pálinka??--
én abban hiszek.

2

Tetszik · Válasz · 16 órája

Köszönöm Ámen

1

Tetszik · Válasz · 16 órája

Pálinka!!!

Tetszik · Válasz · 14 órája

Köszönöm!!!!

1

Tetszik · Válasz · 7 órája

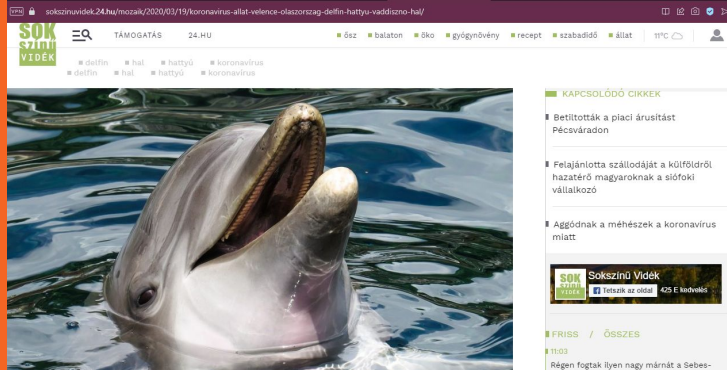

Köszönöm szépen a tanácsot!

Hozzászólás írása...

Forrás:
[Urbanlegends](#)

MOZAIK

Delfinek úszkálnak Velence csatornáiban

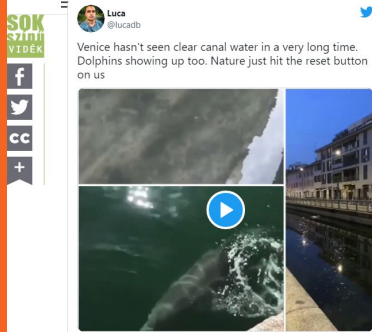
Sokszíni Vidék | 2020. 03. 19. 10:41

A koronavírus miatt távolmaradó turisták helyét az állatvilág vette át Velencében.

Ahogy arról már beszámoltunk, a **koronavírus** hatására a globális légszennyezés jelentősen csökkent. Szatellitfelvételek bizonyítják, hogy Olaszország északi része felett mennyire **kilisztult a levegő**.

A **koronavírus** miatt Velence turizmusa, a csatornák forgalma is olyanira visszaesett, hogy teljesen kiltisztult a víz és évtizedek óta először (elátni a csatornák aljág, ahol halakról és delfinekről is érkeznek videók – írta cikkében a **Indy100**.

A közösségi média oldalaira érkeznek a felvételek halakról, hattyúkról és delfinekről sőt, még utcán közszóló **vaddisznóról** is.

KAPCSOLÓDÓ CIKKEK

Betiltották a placi árusítást Pécsváradon

Felajánlotta szállodáját a kölföldről hazatérő magyaroknak a síófoki vállalkozó

Aggódnak a méhészek a koronavírus miatt

FRISZ / ÖSSZES

11:03

Régen fogtak ilyen nagy mánát a Sebes-körön

09:46

Téli álomra készülnek a sünök, vigázzunk rájuk

07:35

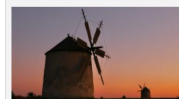
Hat teniszlabdával döntött világrekordot egy golden retriever

EZ IS ÉRDEKELHET

Régi pompájában tündökölt a püspöki palota Sümegben

Barokk fényben: várja látogatóit az egykori Vacsorám-műhelymárvány műsorok Parkjával

Ilyen egy csodás napfelkelte a Keleti-Bakony magaslatain
Százezer ember láthatunk ennyire végeláthatatlan horizontot.

Ősszel a legcsodálatosabb az ország legnagyobb angolparkja

A déli Pestetics-kastély és környezete valószínűleg észderdoboz ebben az évszakban.

Forrás:
[Delfinek úszkálnak Velence csatornáiban, 24.hu](https://www.sokszinividek.hu/cikkek/delfinek-uszkálnak-velence-csatornaiban-24-hu)

Kérdések

- Hol jelent meg?
- Ki a szerző?
- Hivatkozik forrásokra? Ha igen, melyekre?
- Mikor jelent meg?
- Mik lehettek a szerző/közlő szándékai a cikkel?
 - ◆ szórakoztatás
 - ◆ gazdasági haszonszerzés
 - ◆ meggyőzés
 - ◆ provokálás
 - ◆ dokumentálás
 - ◆ informálás
- Ésszerű, logikus, amit a cikk állít?

Hogyműködnek az álhírek?

Mik az álhírek?

- Az álhírek hamis, téves információt közlő/tartalmazó tartalmak.
- Megkülönböztetjük a **dezinformációt** (disinformation), amely hamis információ szándékos terjesztését jelentik, illetve a **téves információt** (misinformation), amely a hamis információ nem szándékos terjesztését jelenti.
- Az **álhír** (fake news) összefoglaló, köznyelvi kifejezés mindkét hamis információterjesztésre, gyakran átpolitizált fogalom.

Az álhíreknek 8 fajtáját különböztetjük meg.

Forrás: [Bűvösvölgy](#)

Hogyan ismerjük fel az álhíreket? – Szempontok⁵

Szerző, felület, dátum

- Ki a tartalom készítője, szerzője?
- Milyen felületen jelent meg a tartalom?
- Mikor jelent meg? Aktuális még?
- Finanszírozta valaki a tartalom elkészítését, megjelenését?

Stílus, hatás, cél

- Milyen stílusú a tartalom? (pl. komoly, könnyed, túlzó, játékos)
- Nyelvhelyesség - Helyesen van írva a szöveg, helyesen beszélnek?
- Milyen érzéseket vált ki?
- Túlzó érzéseket kelt? Szándékosan éri el ezt?
- Mi lehet a tartalom célja?

Nézőpont

- Elfogult, részrehajló a tartalom?
- Milyen nézőpontból közelíti meg és vizsgálja a témát? Megjelenít több nézőpontot is?

Megalapozottság

- Mennyire érthető a tartalom mondanivalója?
- Következetes a tartalom? Valós az összefüggés a megállapítások között?
- Kap segítséget a fogyasztó, hogy ellenőrizhesse az állítások valóságtartalmát?
- Alá vannak támasztva a tartalomban szereplő állítások tényekkel, bizonyítékokkal?
- Alá vannak támasztva az állítások hivatkozásokkal, forrásokkal, szakértőkkel? Ezek megbízhatóak, relevánsak?
- Logikusnak tűnik a tartalomban felvázolt esemény? Ésszerű és életszerű, hogy úgy történtek a dolgok, ahogy a tartalom bemutatja?

Forrás:

[Búvásvölgy: Hogyan ellenőrizheted egy cikk hitelességét?](#)

Közlői szándékok – mi a célja a tartalom készítőjének, közlőjének?⁶

Szórakoztatás

- Cél: a tartalom fogyasztója jól érezze magát, színes és izgalmas élményekhez jusson.

Gazdasági haszon

- Célok:
 - 1) egy termék ismertté tétele, eladásának segítése;
 - 2) olvasottság növelése érdekesnek tűnő (kattintásvadász) tartalmak segítségével.

Meggyőzés

- Cél: a tartalom fogyasztójának meggyőzése, véleményének befolyásolása.

Provokálás

- Cél: erős érzelmek (pl. harag, félelem, csalódottság, öröm) keltése a fogyasztóban, ami megnehezíti az információról való világos gondolkodást.

Dokumentálás

- Cél: tények, események, történések rögzítése (pl. térfigyelő kamerák felvételei, kutatási eredmények, jegyzőkönyvek).

Informálás / Félreinformálás

- Cél: tájékoztatás különböző eseményekről, hogy a fogyasztó követni tudja a számára fontos történéseket.
 - A félreinformálás, félretájékoztatás történhet szándékosan, de akaratlanul is.

Forrás:

[Idea Alapítvány: Fedezd fel, milyen célból szólnak hozzád!](#)

Hogyan csap be minket az agyunk?

Szeretjük azt hinni magunkról, hogy döntéseinket mindig tudatosan hozzuk. Valójában sokszor fogalmunk sincs róla, mit miért csinálunk, döntéseinkben automatizmusokra hagyatkozunk. Íme néhány gondolkodási hiba, amelyek fogékonyabbakká tehetnek az álhírekre.

1. Szeretjük a minket támogató infókat

Hajlamosak vagyunk azokat az infókat előnyben részesíteni, amelyek megerősítik a meggyőződésünket, és elhanyagolni azokat, amelyek megkérdőjelezzik. A minket megerősítő infóknak könnyebben bedőlünk, mert annyira szeretnénk hinni bennük, hogy nem is ellenőrizzük őket.

2. Döntéseinket a számunkra hozzáférhető infókra alapozzuk

Valószínűbbnek gondolunk olyan eseményeket, amelyekről már többször értesültünk. Például ha sokat hallunk a cápatámadásokról, hajlamosak vagyunk a cápákra komoly veszélyforrásként gondolni, miközben talán csak a média foglalkozik sokat a jelenséggel.

3. Érzelmekre támaszkodunk

Hajlamosak vagyunk érzelmi alapon ítéletet alkotni valakiről már azelőtt, hogy megszólalna. Ez a képességünk segít észrevenni az élet veszélyhelyzeit, de megzavar az összetett folyamatok megértésében. Az érzelmekre ható történetek könnyen diadalmasnak adnak az unalmas statisztikák felett.

8. Imádjuk az ok-okozati összefüggéseket

Agyunk a véletlenszerűségekben rendszert keres, és ott is összefüggéseket, mintákat talál, ahol nincsenek. Ez a képesség segít gyorsan dönteni, de félre is vezethet azzal, hogy alaptalan ok-okozati összefüggéseket létesítünk két dolog között.

7. Agyunkra úgy tekintünk, mintha kamera lenne

Pedig agyunk nem úgy rögzíti az emlékeket, mint egy kamera, és nem is merevelemként tárolja őket. Emlékeink folyamatosan változnak, befolyásolják őket az azóta történt események, információk. Nem ritkán másoktól hallott történeteket építünk be a memóriánkba, és mesélünk tovább.

6. Azt gondoljuk, minket nem lehet megvezetni

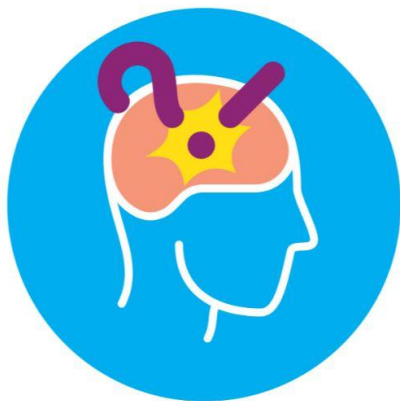
Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy mások könnyebben megvezethetők, és mi jobban átlátunk a politikusok és a sajtó ügyeskedésén. Azt gondoljuk, mi aztán tudjuk, milyen sajtótérkékeknek hihetünk, és döntéseinket mindig tényekre alapozzuk.

4. Nehezen tudjuk elképzelni a jövő veszélyeit

Válsághelyzetben gyakran abnormálisan nyugodtak maradunk. Sokan például azért viszonyulnak semlegesnek a klímaváltozásra figyelmeztető jelekhez, mert nem tudják elképzelni, milyen hatással lehet az életükre, ha az előrejelzések valóra válnak.

5. Amihez nem értünk, arról könnyebben elhiszünk bármit

Amikor bizonytalanok vagyunk, hajlamosabbak vagyunk elfogadni furcsa magyarázatokat, mivel úgy érezzük: minden lehetséges ok és magyarázat egyenértékű. Lehet, hogy csak egy távoli repülő fényeit láttuk az égbolton, de bizonyíték híján azt gondolhatjuk, akár egy UFO is lehetett.

Miért veszélyesek az álhírek, az összeesküvés-elméletek?

- **Mindenkinél működhetnek:** mindannyian hajlamosak vagyunk bedőlni az álhíreknek, főleg azoknak, melyek egybevágnak az elképzeléseinkkel.
- **Elbizonytalanítanak, bizalmatlanságot szülnek:** Bizonytalanságot, bizalmatlanságot keltenek a társadalmi csoportok között, az intézményekkel, közéleti szereplőkkel és a döntésekkel, intézkedésekkel szemben.
- **Összezavarnak:** A bizalmatlansággal és bizonytalansággal összezavarják, hogy mi a helyes és a helytelen, az igaz és a hamis egy adott helyzetben.
- **Vehemens reakciókra készíthetnek:** Az elbizonytalanodás, összezavartság, megélt vesztség miatt heves érzelmi reakciókra és ezek hatására akár magunkra vagy másokra nézve veszélyes tettekre is készíthetnek.

Mit tegyünk, ha (ál)hírekkel találkozunk?

- Gyanakodjunk (egészséges szkepszis)!
- Figyeljük meg a hír jellemzőit („kötelező kellékek”, stílus, platform)!
- Figyeljük meg saját érzelmi reakciónkat!
- Vizsgáljuk meg a közlő szándékát!
- Tegyünk fel kérdéseket, nézzünk utána adatoknak, összefüggéseknek!
- Hagyjunk időt magunknak, ne cselekedjünk azonnal!
- Nem cselekedjünk érzelemből!

Fontos és fejleszthető az álhírek felismeréséhez a kritikai gondolkodás és médiaműveltség.

Források, hasznos linkek

Felhasznált források

- [Mik azok az álhírek? Bűvösvölgy.](#)
- [Hogyan ellenőrizhetjük egy cikk hitelességét? Bűvösvölgy.](#)
- [Fedezd fel, milyen célból szólnak hozzád! Idea Alapítvány.](#)
- [Koltay Tibor: A posztigazság kora és a könyvtárak. In: Könyv és nevelés, XX. évfolyam, 2008/4. 48-61.o](#)
- [Hogyan csap be minket az agyunk? Bűvösvölgy.](#)

Információk, segédanyagok

- **Mik az álhírek?** (infografika) https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Mik_azok_az_alhirek
- **Hogyan csap be minket az agyunk?** (infografika) https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Hogyan_csap_be_minket_az_agyunk
- **Hogyan ismerd fel az álhíreket?** (infografika, IFLA)
https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/info-society/images/hungarian_-_how_to_spot_fake_news.pdf
- **Hogyan ismerheted fel az álhíreket?** (infografika, Európa Pont) <https://m.blog.hu/eu/europapont/image/2018/fake3.png>
- **Hogyan ellenőrizheted egy cikk hitelességét?** (infografika)
https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Hogyan_ellenorizheted_egy_cikk_hitelesseget
- **Honnan tudjuk, hogy egy híroldal megbízható-e?** (infografika)
https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Honnan_tudjuk_hogy_egy_hiroldal_megbizhatoe
- **Megosztás előtt nézz utána!** - Útmutató az álhírek felismeréséhez és a közösségi média használatához
<https://onebravething.eu/hu/oszd-okosan/#megoszt%C3%A1selottellenorizd>
- **Eli Pariser: Óvakodj az online szűrőburkoktól** (TED-videó)
https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles?language=hu
- **Érvelési hibák** (amelyeket ne kövessünk el, és amelyekre figyeljünk, hogy észrevegyük a megtévesztés és a manipuláció szándékát) – <https://a.te.ervelesi.hibad.hu/>
- **Álhírvadász teszt** – <https://alhirvadasz.hu/teszt>

Álhírekkel foglalkozó szervezetek

ÁLHÍREK KUTATÁSÁVAL, ELLENŐRZÉSÉVEL FOGLALKOZÓ SZERVEZETEK

- **Political Capital** – <https://politicalcapital.hu/>
 - Álhírvíz-sorozat https://politicalcapital.hu/hireink.php?article_read=1&article_id=2492
 - Hogyan küzdjünk a dezinformáció ellen? (útmutató) https://politicalcapital.hu/hireink.php?article_read=1&article_id=2328
 - Álhírek és a koronavírus
 - Burjánzanak az álhírek a koronavírus nyomában – https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2502
 - Az álhírek járványa: hogyan hitelesíti a koronavírus a hazugságot – <https://hu.euronews.com/2020/04/20/az-alhitek-anatomiaja-tenyek-hitelesitik-a-hazugsagot>
 - Álhírek elleni küzdelem az oktatásban (kutatási beszámoló) – https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2476
 - Összeesküvés-elméletekkel és álhírekkel kapcsolatos összes publikáció: https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?category_list=1&category_id=25&category_hun=%C3%96sszeesk%C3%BCv%C3%A9s-elm%C3%A9letek%20%C3%A9s%20%C3%A1lh%C3%ADrek
- **Urbanlegends.hu** – <http://www.urbanlegends.hu/>
- **Álhírvadász** (tudásbázis és teszt) – <https://alhivadasz.hu/>
- **Médiamanipuláció Facebook oldal** – <https://www.facebook.com/mediamanipulacio/>

Álhírekkel foglalkozó szervezetek

ÁLHÍREK ELLENI OKTATÁSSAL FOGLALKOZÓ SZERVEZETEK

- **Televele Egyesület** (tananyagok felsősöknek és fiataloknak) – <http://televele.hu/>
- **Idea alapítvány** (Infogrund tanárképzés) – <http://ideaalapitvany.hu/>
- **Digitális Gyermekvédelmi Stratégia** (tananyagok, kisfilmek, kortárs mentor program, tájékoztatók szülőknek, linkgyűjtemény) – <https://digitalisgyermekvedelem.hu/>
- **Bűvösvölgy** (a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság médiaértés-oktató központjai) <https://buvosvolgy.hu/>
- **Kamuhírek az iskolában** (az Urbanlegends négy cikkből álló sorozata az álhírekkel kapcsolatos iskolai oktatásról) <http://www.urbanlegends.hu/2017/06/kamuhirek-iskolai-oktatasa/>

További információforrások

- Facebook Súlyközpont az álhírekről <https://www.facebook.com/help/188118808357379>
- A Századvég folyóirat Álhírek száma (2017/2)
<https://szazadveg.hu/uploads/media/59888870e25b0/szazadveg-84-alhirek-201708.pdf>

KÁROS TARTALMAK, GYŰLÖLETBESZÉD

- Biztonságosinternet Hotline – <https://biztonsagosinternet.hu/>, <https://www.facebook.com/biztonsagosinternet>
- Saferinternet Magyarország – <http://www.saferinternet.hu/>, <https://www.facebook.com/SaferinternetMagyarország>
- Böngésző – <http://www.bongeszo.eu>
- A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság hotline szolgáltatása – <http://nmhh.hu/internethotline/>

ADATHALÁSZAT

- Nemzeti Kibervédelmi Intézet – <https://kiberhonap.hu/letoltesek>
- Neumann János Társaság – <https://njszt.hu/hu>
- Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság – <https://naih.hu/>

További információforrások

INFORMÁCIÓK ANGOLUL

- **Hogyan állapítsuk meg a fényképek hitelességét?** (Bellingcat)
 - https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2019/12/26/guide-to-using-reverse-image-search-for-investigations/?fbclid=IwAR086YvCHP9NxWGdRGW7oJxFF4GoQPRU1D6EDfd57elemX_1zTeVktB7NvY
 - <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2015/05/08/manual-reverse-image-search-with-google-and-tineye/?fbclid=IwAR1YLbyqv--4Aumsdglwdij1v3Xp7lpnnZncs7QrbkCm61DB2SgTRe--Pog>
 - <https://www.bellingcat.com/resources/case-studies/2015/12/02/automatically-reverse-image-search-youtube-videos/>
 - <https://www.bellingcat.com/resources/2016/04/12/automated-reverse-image-search-part-2-vimeo/>
- **Hogyan állapítsuk meg a videók hitelességét?** (Bellingcat)
 - https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2017/06/30/advanced-guide-verifying-video-content/?fbclid=IwAR0-tl5666mHr6S15xKDn87pakungVN1bXPxh_GEC3L0yS-iYavi0isyWXY
 - <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2017/06/30/advanced-guide-verifying-video-content/?fbclid=IwAR1QwYoyKGZgnhCKSBc27vaPf35YK8exE46NsPX5TwQwCuWGVpBJr69FwA4>
- **Hogyan állapítsuk meg a földrajzi információk hitelességét?** (Bellingcat) – <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2015/07/25/searching-the-earth-essential-geolocation-tools-for-verification/?fbclid=IwAR3xxBXlp1BliXzPv7ciPJX4QeCV6BrdGy-lrPVE2FXSHr7GCvVXfDQuHGK>
- **Simulation Exercise: Media Manipulation** (SALTO-YOUTH) – <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/media-manipulation.975/>
- **News Literacy Project** – <https://newsliit.org/>
- **Checkology** (NLP) – <https://get.checkology.org/>

Köszönjük az érdeklődést!

Szívesen vesszük a kérdéseket és
visszajelzéseket!

info@politicalcapital.hu